

A TITOKZATOS IDEGEN

Sergio Pitol emlékére

Vitorlás fedélzetén állva, először egy templom gömbölyű kupoláját, majd karcsú harangtornyát pillantom meg a messze földön híres városnak. Díszes oszlopsort és a márvánnyal borított homlokzatot szemlélve hasít belém a felismerés, hogy iszonyúan fáj a fejem, csípődik a torkom; gémberedett ujjakkal hajtom fel kabátom gallérját, hogy óvjam arcomat a csontig hatoló északi szélről. Sálam igazítása közben a meghívás részletei foglalkoztatnak, a rejtélyes levél, melyben költségeimet fedező utalvány lapul, az összeget bármikor beválthatom a megjelölt bankban; titokzatos meghívóm nagyvonalúan támogatja utazásomat.

Magasba ívelő hídról nézegetem a vízen imbolygó gondolákat, majd az épületek díszítéseit, a kőlapok mintázatait csodálom, melyek élei pontosan illeszkednek; felületeiket évszázadok óta csapkodják a hullámok, alakjuk mégse torzul, nem mozdulnak eredeti helyükről. A megoldás nagyszerűségén töprengek, a zseniális ötleten, ami biztosítja, hogy az idő viszontagságai ellenére sem süllyed meg ez a kőből, téglából épült varázslatos világ. Paloták, templomok, partok között ívelő fedett hidak biztosan állnak az iszapban szunnyadó cölöpökön, véletlenül se módosulnak a formák, nem szabdalják repedések a márvány sima felületét. Ívek, domborulatok és hajlatok csodálása közben a remény hajt, hogy ebben a szokatlan környezetben fejtem meg az időtlen titkot, a köveken megtörő hullámok látványa tudatosítja bennem az áhított megoldást.

Eldugott mellékutcában találok a fogadót, amelyet a levélben említetek, ahol tisztességes körülmények között, olcsón szállhatok meg. Az idős portás hajlongva nyújtja át a kulcsot, az egyenruhás fiú előzékenyen viszi fel csomagomat az emeleti szobába, mely kicsi ugyan, de meglepően tiszta. A vitorlás fedélzetén, az időjárás szeszélyeivel dacolva, átfáztak a tagjaim; gyermekkorom óta beteg a tüdőm, bonyodalmak elkerülése miatt döntök a szoba biztonsága mellett; mielőbb át akarom melegíteni gémberedett ujjaimat. Nincs kedvem a kipakoláshoz, csizmámat lerúgva heverek végig a vetett ágyon. Penészes, dohos szag árad a bútorokból, az átnedvesedett falakról mállik a vakolat, idős épületek jellegzetes bűze járja át nyirkos ruhá-

mat. Ingerel a szám szélére tapadó kesernyés íz, türelmetlenül gyűrögetem a fehér lepedőt, a torkomat hasogató fájdalom ellenére se találok a helyemet. Ösztönös mozdulattal ugrom fel az ágyról, elégedetten csapom fejembe a kalapomat, terítem vállamra kopott köpenyemet, majd erőteljes léptekkel ereszkedem le a lépcsőn; fogalmam sincs, hova vezet az utam, de mennem kell, hív az ismeretlen. Nedves szél csap arcul, amikor kilépek a szálloda kapuján, közeli templom toronyórája figyelmeztet a pontos időre.

Az épületek teraszairól csüngő virágfüzerek lepnek meg leginkább, legmerészebb álmaimban sem számítottam ennyi üdeségre a lagúnák városában. Ámulattal fogadom az emberek lazaságát, vidámságát, mintha senkit nem nyomasztának megélhetési gondok; csíkos ponyvatetők árnyékában, ráérősen sétálnak a hölgyek, boltok kirakatait nézegetik. Színes kelmék, csiszolt kristályok alatt roskadoznak a polcok, elégedett vásárlók hatalmas csomagokkal lépnek ki az árkádsorok alól. A szomszédos üzletben ajándékba kapott ruhát próbál egy fiatal lány, kíváncsian forog egy falitükör előtt. A szabó előzékenyen igazít a derék ráncain, a lány kecses mozdulattal lép hátra, hogy oldalról is megcsodálja a lágyan omló redőket. A látottak elnyerik a tetszését, mosolyra húzódik a szája, elismerően biccent. A pult mellett idős asszony kéjesen simogatja a sötét selyemszövetet, görbe ujjai élvezettel tapintják a mintázat domborulatait. A sarki ékszerüzletben eljegyzési gyűrűt vásárol egy fiatal pár, középkorú férfi hosszú aranyláncot teker a csuklójára, nagyítóval vizsgálja a szemek illesztéseit. Elégedetten bólint, ropogós bankóval fizet, ismerős dallamot dudorászva távozik. „Egy város, amely elégedett a sorsával, nincs szüksége csalóka kárpótlásra. Talán a hullámokból áradó béke miatt jut ideje a pillanatban rejlő csoda átélésére” – gondolom egy keskeny lépcsősoron ereszkedve.

Felületes olvasmányokból ismerem a lagúnák rejtett sikátorainak, keskeny utcácskáinak hangulatát. Untig ismételt közhelyekről képzelgek, amelyekről a hozzám hasonló átlagembernek is tudomása van; bennem élő képeket idézve tökéletesítek fogalmakat, újszerű ismereten ámulva csodálom, hogy a meglepő miként teljesíti be önmagát. Hullámok neszezése, csapkodó víz kesernyés szaga döbbszent az igazságra, hogy egyéni élmény miatt vagyok jelen, személyesen akarom megtapasztalni a szokatlanban rejlő kihívást. Hiszem, hogy napfényes tereken, árnyas zugokban vár rám a meglepetés, melyet nekem tartogat a város; a saját világomat kizárólag én fedezhetem fel, jellemző vonásait egyedül én fogalmazhatom meg.

Sétálás közben, ámulva veszem tudomásul, hogy járdák övezik a vízben álló házakat. Kacsaringós, girbegurba gyalogjárók, melyek egyszercs a ma-

gasba emelkednek, keskeny hídon ívelnek át, majd a mélybe süllyednek, hogy boltíves folyosókon vezessenek szűk sikátorokba. Szeszélyes sugallatnak engedve, helyinek vélt fiatalembert követek; váratlanul tűnik el az árkádok alatti félhomályban, majd keskeny hídon halad át, eltakarja egy palota sarka, később a templom előtti téren bukkan fel, ahol fekete köpenybe burkolózó férfi várja. Titokzatos szavakat suttogva tűntek el a hullámzó tömegben. Addig keresem őket a téren, amíg az emeleti szobákban sorra gyulladnak ki a fények. Ujjongva térek vissza a csatornához, ahol gondolák siklanak az olajosan csillanó vízen. Ámulattal tölt el az emberekkel zsúfolt csónakok, árut szállító bárkák látványa. Gótikus oszlopok csodálása közben jut eszembe, hogy a főtéren maradván ugyanabban az élményben részesülök, mint egy átlagos utazó, aki előzetes ismeret birtokában látogatja meg a vízre épült várost. Egyedi utalásra vágyom, parányi jelre, ami engem szólít meg, kizárólag az enyém, senki más nem veszi észre, számára semmit nem jelent. Az utcák szellemisége érdekel, a rafinált mód, ahogy az épületek egyesítik a különböző stílusokat, enyhítik a különbséget keleti és nyugati látásmód között, összhangot teremtve csökkentik a távolságot. Álmélkodás közben a tökéletes talánya, a teljesség ígérete foglalkoztat.

Magasba ívelő hídon megyek át, bár fogalmam sincs, mit keresek, árkádok félhomályában kutatom a célhoz vezető utat, a talány megfejtését; olajosan csillanó víz hullámzik alattam, csillagok vibrálnak fölöttem, s én a felsejlő jelre, rejtélyes utalásra várok. Göndör hajú ifjak követnek, hangos szavakkal ugratják egymást, átutazó vendég tudatlanságán viccelődnek. Homályos sikátorban tűnnek el, oszlopsorok visszhangozzák nevetésüket. Fiatal párok sugdolózva haladnak el mellettem, szánakozva fordulnak vissza, engem, a magányosan sétáló alakot sajnálnak, akinek fizetett társa se akad.

Gondolataimba mélyedve, ösztönösen követem a sorsommal foglalkozó társaságot. Komor homlokzatok, keskeny bejáratok között haladok, a salétromos falakról válik a vakolat, málladozó téglasorok bukkannak elő a mészréteg alól; kőbe vésett jelek, bonyolult rajzolatok értelmét firtatom. Váratlanul állnak meg a fiatalok, alacsony ajtón kopogtatnak, kócos hajú öregasszony jelenik meg a küszöbön, suttogva beszél, majd bizalmasan int, illedelmesen hajlong, mintha jelszót ismételné; aprópénz csörren a markában, hálásan bólogat. Korhadt falépcsők döngenek a siető léptek alatt, emeleti ablakokból szüremlik ki a lányok kacagása, poharak koccanása.

Hosszúkás téren találom magamat; részeg társaság kártyázik egy asztalnál, bő ruhát viselő lányok, ígéretes szavakat suttognak udvarlóik fülébe. Mohos kőpadon ülve, fáradt munkások sajtot esznek, és vörösbort isznak

nádfonatú üvegből. Távoli vidékekről érkező tengerészek éjszakai szállásról kérdezősködnek, festett arcú nőkkel árakról alkudoznak; szorgos pincérek sürgölődnek az asztalok között, lapos fatálcákon szolgálják fel a paradicsomtól vöröslő tésztát és a cukrozott gyümölcsöket. Sáros ruhájú kertészek illatos likőrt kóstolnak, a csalóka itókától elzárkózva, szomorú dalokat énekelnek. Reggel üres zsebbel, kifosztva, eldugott sikátor mélyén térnek magukhoz, ahol kóbor kutyák nyalogatják felpuffadt arcukat. Fiatal fiúk éjszakai rablásról, osztozkodás során kirobbanó vitáról, villanó pengékről, büntetés előli szökésről suttognak. Erélyes gesztusokkal biztatják egymást. Maszatos arcú utcagyerekek kéregetnek az asztalok között, néha elcsennek egy finom falatot, kacagva tűnnek el az árkádok homályában, hogy idősebb társaik mellől kiabáljanak vissza. Sápadt költő tollát rágya írja legújabb versét, reggeli misén látott, gazdag lány szerelméről álmodozik; rímek illesztése közben, tévhitben ringatja magát, csodáról képzeleg, hogy ebben a kíméletlen világban valaki értékeli a tehetségét. Idős kereskedő csinos hölgyet csalogat az emeleti raktárba, hogy polcok mögötti, eldugott zugokban finom kelmét mutasson neki. Hosszasan szabadkozik a lányka, végül mégis enged, kíváncsisága erősebbnek bizonyul az óvatosságnál. Tétova léptekkel hagyom el a parkot, sikátorokban tévelyegve érek vissza a főcsatorna előtti téren kavargó tömeghez.

Színes maskarába öltözött párok várakoznak az egyik palota bejárata előtt, incselkedve hívnak maguk közé. Ráérősen állok meg, díszes álarcok mintázataiban, a kivitelezés minőségében gyönyörködöm. Amikor megnyílik az ajtó, a libériába öltözött inas meghajolva köszönt, bizalmasan int, hogy lépjek beljebb. A zajos fiatalokkal együtt tolongok egy dohos szagú folyosón. A társaság nevetve vonul a lépcső alá, falra szerelt fogásokra akasztják színes köpenyeiket. Az inas karomat érintve figyelmeztet, hogy kövessem, és udvariasan mutatja az utat. Márványpadlójú folyosón haladunk, élénk színekkel festett képek borítják a falakat. Széles lépcsősoron megyünk fel, egymás után lépünk a tágas terembe, melynek a csatornára nyílnak az ablakai. Hatalmas tükrök borítják a virágmintás falakat, gyertyák százai égnek a mennyezetről csüngő kristálycsillárokból. A tükröző felületek megsokszorozzák a fényt, nappali világosság árad a szalonban. Az inas szabadkozva tűnik el egy pillanatra, majd elnéző mosollyal tér vissza. Udvarias mozdulattal mutat egy a fal mellé állított székre, halk szavakkal közli, hogy várnom kell. Meglep az események alakulása, semmit nem értek az egészszövből, bólogatva engedelmeskedem. Tükrök előtt botladozva azon töröm a fejemet, miként

fogom magyarázni a nyilvánvaló félreértést, hogyan értetem meg magam, amikor a nyelvet se beszélem tökéletesen.

Zenekar várakozik az egyik sarokban, kottáikat lapozgatják a rizsposz parókát viselő vonósok, a karmesterre várnak. Fiatal lányok csoportja csivitel a fal mellett, irigykedve csodálják egymás ruháit. Színes virágkoszorú ékesíti a hajukat, parányi dobozkát tartanak fehér kesztyűs kezükben, mintha meg akarnának ajándékozni valakit. Idősebb asszonyok beszélgetnek az ablak előtt, selyem vállkendő takarja nyakukat, pompás ékszerek villannak a karjukon. Fiatal férfiak bókolva vesznek körül egy cigány asszonynak öltözött idős matrónát, aki nagy valószínűséggel a palota úrnője. Kíváncsi tekintettel mér végig, idős úr fülébe súgva, felőlem érdeklődik. Fogalmam sincs, mit válaszol a férfi, kivel téveszt össze; rettegek a lelepleződéssel járó kellemetlen következményektől; átmeneti szerencsének tartom, hogy senki nem akar bemutatni a festett arcú hölgynek. Feszélyez a helyzet fonáksága, jelenlétem tisztázó, észszerű magyarázatban reménykedem. Kíváncsian várom az események alakulását.

Lassan kezdenek szállingózni a vendégek. Álarcok tökéletességén ámulva fogom fel, hogy születésnap mulatságba csöppentem. Néhány személy letűnt korok viseletében jelenik meg, mások keleties ruhába öltöztek, mintás kaftán takarja öblös bugyogóikat, hatalmas turbánt egyensúlyoznak a fejükön. Áttetsző tüllfátyol fedi a hölgyek arcát, hímzett papucsokba bújtatták parányi lábaikat. Idős férfiak egy csoportja az ókori szenátust idéző, fehér palástot visel, ezüstös babérkoszorú ékesíti a homlokukat. Fenséges tartással sétálnak körbe a termen, méltóságteljes mozdulatokkal köszöntik a fal mellett várakozó ismerősöket. Legyezöik mögé rejtőző hölgyek figyelik az újonnan érkezők ruháit, gúnyos megjegyzésekkel illetik a sikertelen jelmezeket. Angyalkának öltözött hajadon libben végig a virágmintás szőnyegen, később arab kalifához hasonló, középkorú férfi tűnik fel az ajtóban; az idős hölgy elé vezetik, illedelmesen mutatkozik be, hajlongva csókol kezét, mintha távoli ismerős, mellőzött családtag volna, aki előnyt remél a látogatástól.

A csillárok szikrázó fényében egyre színesebbnek tűnik a tömeg. Ismerős arcokat fedezek fel az ismeretlen férfiak között, én lepődöm meg leginkább a véletlenszerű azonosságon. Távoli országból érkeztem, idegen vagyok a vidéken, még soha nem jártam a lagúnák városában, valahogy mégis sejtem az események alakulását, tudok bekövetkeztük sorrendjéről. Ismétlődő mozzanatok azonossága foglalkoztat; mintha már számtalanszor éltem volna át valami hasonló történetet; belső hang sugallja, hogy fölöslegesen aggódom, előnyös módon alakul a végjáték.

Idős férfi, botjára támaszkodva sétál felém, udvariasan hajlik meg előttem, baráti szavakkal üdvözlő, majd támogatásáról biztosít. Fiatal lányok érdeklődve vizsgálják borotvált arcomat, nevetve bújnak össze, vihorászva sugdolóznak, kísérteties hasonlóságot említenek. Találó jelmeznek vélik az idegen divat szerint varrt ruhámat. Szerepjátásuk hitelességén ámulok, a bonyolult szabályokon, melyek rejtélyeibe engem is beavatnak, előzékenyen ajánlják fel a lehetőséget, hogy a móka részesévé váljak.

Kövér urak lihegve lépnek a terembe, megviseli őket a meredek lépcsősor. Fáradtan ülnek egy aranyozott szélű kanapéra, akadozó szavakkal idézik a múlt időt, szépasszonyok neveit sorolva, fiatalkori hódításaikon merengenek. Barna csuhás barátok jelennek meg az ajtóban, a szemük elé tartott kézzel vegyülnek el a tömegben, zavarja őket a vakító fényáradat. Vidám matrózok testhez simuló, fekete ruhát viselnek, sárga öv díszíti a derekukat. Az egyik fiatalembernek színes kendővel van hátrakötve a haja, és sötét szalag takarja az egyik szemét, akár a távoli vizek kalózainak. Keserű dohányillatot és csípős rumszagot áraszt. Határozott izgalom lesz úrrá a társaságon, stóláikat igazítják a hölgyek, fűrgő ujjak babrálják a ruhák kivágásai körül. Áttetsző selymek zizzennek, ráncot vetnek a mintás kelmék, ékszereken csillan a kósza fény... Barátságos mozdulattal lép hozzám a házigazda, szívélyes mosollyal köszönt, elkötelezettségéről biztosít...

Inas érinti a karomat, udvarias hangon kér, hogy kövessem; keskeny ajtóhoz vezet, mely boltíves terembe nyílik. Kerek asztalokon pezsgőspoharokból rakott gúllak magasodnak, adott jelre csak be kell gurítani őket. Deszkaládák szalmával bélelt rekeszeiben sorakoznak a távoli vidékek borait tartalmazó üvegek. Csigák kerekai nyikorognak, vékony kötél suhog, egyenruhás pincérek szögletes falmélyedésből hideg süttekkel megpakolt tálkákat emelnek át egy kerek asztalra. Porcelántányérok koccannak, ezüstvillák csörrennek, amint egy bársonnyal bélelt dobozból emelik ki őket.

Az inas udvariasan fordul felém, utat mutatva sürget. Már nem lep meg titokzatos viselkedése, engedelmesen követem. Meredek csigalépcsőn ereszkedünk az alsó szintre, majd egy hátsó ajtón jutunk a palotához tartozó keskeny kikötőbe; deszkamólók mellett áruszállító dereglyék himbálóznak a hullámokon, láncok halkán csörrennek, vitorláik petyhüdtlen suhognak. Sötét köpenyt viselő férfiak várnak rám, illedelmesen köszöntenek, egészségem felől érdeklődve biztosítanak hűségükről. Fedett csónakba szállunk, tisztes távolságról követnek bennünket az egyenruhás őrök, akik biztonságunkra vigyáznak. A fegyverek láttán ismét feszélyezni kezd a helyzet fontossága. Kísérőim fontos személynek vélnék, titkos tárgyalás nélkülözhetet-

len tagjaként bánnak velem; fogalmam sincs semmiről, azt se tudom, kivel tévesztenek össze; annyira bizonytalan vagyok, hogy szükség esetén esélyem sincs a félreértés magyarázatára. Észszerű megoldáson töprengök. A csónak ringása miatt néha érintem kísérőm vállát, kérdéseket feltéve érdeklődöm utunk végső célja felől; nem hajlandó a társalgásra, némaságba burkolózva mered maga elé, mint aki parancsot teljesít.

A főcsatornán haladunk, ködfátyol lebeg a víz fölött. Gondolák keresztetik utunkat, élelmet szállító dereglyék borzolják a hullámokat, ponyvával fedett csónakokból vidám nevetés hallatszik. Színesen csillognak a hatalmas paloták ablakai, csillárok sokasága ontja az árulkodó fényt. Földszinti szobák tárják fel féltve őrzött titkaikat, ámulva csodálom az irigyelt polgárok hétköznapijait. Fokozatosan bontakozik ki egy talányos világ, válik egyre teljesebbé a városról szóló ismeret. A meglesett mozzanatokból a lakók életére következtetek; szinte mindent tudok a lagúnák kereskedőiről, bankáraitól, az elit különös szokásairól, egyedül a saját küldetésem okát nem értem, fogalmam sincs, kivel tévesztenek össze. Meglep, hogy a számtalan kérdőjel ellenére se aggódom különösebben, észszerű megoldásban reménykedve hiszem, hogy végül minden elem a helyére kerül.

Árnyak között bolyongunk az egyre sűrűsödő ködben, szűk csatornákat keresztelve haladunk titokzatos célunk felé. Magányos nő énekel egy sikátorban, hangja az emeleti ablakokból áradó zene dallamát követi. Fénysávok csillannak a hullámokon, evezőkről cseppenő víz neszezése vezérli gondolataimat, a hullámok csobbanását hallgatva ismét felsejlik bennem a felismerés, hogy egyszer már átéltem valami hasonló eseménysort. Az éjszakai várost szemlélem, a kereskedelmi központot, pénzügyi hatalmat, mely évszázadokig uralta a tengereket, békét hirdetve kötött előnyös szövetségeket, és kíméletlenül árulta el barátait, ha érdekei úgy kívánták.

Sötétségben rejtőző palota előtt kötünk ki, nyikorogva tárul egy rozsdás kapu, díszes kerten haladunk át, melynek közepén kőpadok öveznek egy szögletes szökőkutat. Hatalmas dézsákba ültetett pálmák hajladoznak a szélben, futónövény szára kapaszkodik a márványlapok réseibe. Titkos hátsó ajtón kopogtatunk, jelszavakat suttogva lépünk az évszázados falak közé; kongó folyosókon, üres szobákon sietünk végig, majd ládákkal zsúfolt raktárhelyiségekben, penészes hordók útvesztőiben keressük a rejtekajtóhoz vezető utat. Nyikorgó falépcsőn kapaszkodunk fel az emeleti teremhez; korhadt deszkákon egyensúlyozva, képtelen vagyok párosítani a márványmintás homlokzatot a veszélyesen imbolygó tákolmánnyal; valahogy nem illenek egymáshoz. Úgy tűnik, díszes és kopott, szegénységben és gazdagságban

rejlő ellentmondás, a lagúnák városának legbelső lényegéhez tartozik, lehetlenség meglenni nélküle.

Elsötétített terembe vezetnek, melynek közepén magányos alak áll. Gyanakodva vizsgáljuk egymás viselkedését. Középkorú férfi lép a helyiségbe, suttogva kér engedélyt, majd gyors mozdulatokkal gyűjtja meg az asztalon sorakozó gyertyákat. A vibráló fényben a titokzatos idegen alakját, arcának vonásait figyelem. Megdöbbenve ismerem fel rég halottnak hitt ikertestvéremet, aki távoli vidéken szenvedett hajótörést.